

Determining Craving by Emotion Regulation and Psychological Capital Mediated by Problem-Solving Styles in Substance-Dependent Males aged 20 to 45 years

Golestaneh SE¹, *Tajeri B², Borjali M³, Sobhi Gharamaleki N⁴, Sarami Foroushani Gh⁵

Author Address

1. PhD Student in Health Psychology, Department of Psychology, Islamic Azad University, UAE Branch, Dubai, UAE;
2. Assistant Professor, Department of Psychology, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran;
3. Assistant Professor, Department of Clinical Psychology, Kharazmi University, Tehran, Iran;
4. Associate Professor, Department of Psychology, Faculty of Psychology, Allameh Tabatabaee University, Tehran;
5. Assistant Professor, Department of Educational Psychology, Kharazmi University, Tehran, Iran.

*Corresponding author's email: tajeri@yahoo.com

Received: 7 August 2020; Accepted: 17 October 2020

Abstract

Background & Objectives: Drug use disorders are a pervasive and costly health problem worldwide. Substance dependence is a brain disorder that causes malfunctions and morphological changes in the nervous system and the response mechanism to reward and pleasure. Due to its progressive nature in all aspects of life, this issue threatens the health of the individual, family, and society. Furthermore, its unpleasant consequences are among the major public health problems globally. Due to maladaptive Emotion Regulation (ER), psychological capital, and problem-solving styles in individuals with substance abuse, i.e., inefficient and poor for coping with various problems of life, these patterns seem to increase the tendency to substance use, as well as psychosocial complications. Thus, the present study aimed to determine craving based on ER, psychological capital, and problem-solving styles in patients under substance dependence treatment.

Methods: This was a correlational and structural equation modeling study. The statistical population of this study included patients under substance dependence treatment referring to the public healthcare centers in Bushehr City, Iran, in the winter of 2019. For sampling, first, 7 centers were randomly selected among the medical centers of Bushehr. Then, from each center, 30 individuals who met the inclusion criteria were randomly selected. To determine the sample size, considering the research methodology, 10 to 15 subjects were required per obvious variable. Accordingly, based on the considered variables, 210 samples were selected by the random sampling method. Inclusion criteria were an age range of 20 to 45 years; referral to a psychiatrist or physician given the main and initial diagnosis of substance dependence according to the diagnostic criteria of The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders—Fourth Edition—Third Revision (DSM-IV-TR); male gender; >1 week past successful detoxification and negative urine test for opioids; not taking antipsychotic drugs; not having biopsychological problems; not concurrently participating in other treatment programs, and not having long-term dependence on several substances simultaneously other than opiates. The required data were collected using the Drug Craving Questionnaire (Salehi Fadardi et al., 2010), Emotion Regulation Scale (Gretz & Roemer, 2004), Psychological Capital Questionnaire (Luthans & Jensen, 2007), and Problem-Solving Styles Scale (Cassidy and Long, 1996). In this study, regression analysis and path analysis were used to test the hypotheses. SPSS and AMOS were also applied for data analysis.

Results: The obtained findings indicated that the total path coefficient (the sum of direct & indirect path coefficients) between psychological capital to craving ($p < 0.001$, $\beta = -0.37$) was negative and significant. Moreover, the total path coefficient between ER to craving ($p < 0.001$, $B = 0.44$) was positive and significant. Direct path coefficients between psychological capital in problem-solving style ($p < 0.001$, $\beta = 0.47$) as well as ER in problem-solving style ($p < 0.001$, $\beta = 0.33$) was positive and significant. Besides, the path coefficient between problem-solving style to craving ($p < 0.001$, $\beta = -0.29$) was negative and significant. The indirect path coefficient between psychological capital to craving ($p < 0.001$, $\beta = -0.16$) and the indirect path coefficient between ER to craving ($p < 0.01$, $\beta = 0.30$) was significant. In other words, the problem-solving style mediates the relationship between psychological capital, ER, and craving. The calculated goodness of fit indices presented that problem-solving styles mediated the relationship between craving, ER, and psychological capital (AGFI=0.94, RMSEA=0.049).

Conclusion: Based on the present study findings, ER and psychological capital can be predicted by mediating problem-solving styles on drug craving in individuals with substance dependence.

Keywords: Substance craving, Emotion regulation, Psychological capital, Problem-Solving styles.

تعیین ولع مصرف مواد مخدر براساس رفتار تنظیم هیجان، سرمایه روان‌شناختی و سبک‌های حل مسئله در مردان معتاد ۲۰ تا ۴۵ سال

سیداحسان گلستانه^۱، *بیوک تاجری^۲، محمود برجعلی^۳، ناصر صبحی قراملکی^۴، غلامرضا صرامی فروشانی^۵

توضیحات نویسندگان

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی سلامت، گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد امارات، دبی، امارات متحده عربی؛
  ۲. استادیار، گروه روان‌شناسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران؛
  ۳. استادیار، گروه روان‌شناسی بالینی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران؛
  ۴. دانشیار، گروه روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران؛
  ۵. استادیار، گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.
- *رابطه‌نامه نویسنده مسئول: tajeri@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۷ مرداد ۱۳۹۹؛ تاریخ پذیرش: ۲۶ مهر ۱۳۹۹

چکیده

زمینه و هدف: سوء مصرف مواد مخدر و شیوع آن از دغدغه‌های بسیار مهم جوامع امروزی به‌شمار می‌رود. هدف پژوهش حاضر تعیین ولع مصرف مواد مخدر براساس رفتار تنظیم هیجان، سرمایه روان‌شناختی و سبک‌های حل مسئله در معتادان تحت درمان بود.

روش بررسی: روش پژوهش حاضر از نوع همبستگی و مدل‌سازی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری این پژوهش را معتادان تحت درمان در مراکز درمانی دولتی شهر بوشهر تشکیل دادند که در زمستان ۱۳۹۸ به این مراکز مراجعه کردند. نمونه این پژوهش شامل ۲۱۰ نفر از افرادی بود که ملاک‌های ورود به پژوهش و تمایل به مشارکت را داشتند و به‌روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه ولع مصرف (صالحی فدردی و همکاران، ۱۳۸۹)، پرسشنامه تنظیم هیجان (گرتز و رومر، ۲۰۰۴)، پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی (لوتانز و جنسن، ۲۰۰۷) و مقیاس سبک‌های حل مسئله (کسیدی و لانگ، ۱۹۹۶) استفاده شد. در این پژوهش، روش همبستگی پیرسون و مدل‌سازی معادلات ساختاری و نرم‌افزارهای آماری SPSS نسخه ۲۲ و AMOS نسخه ۲۲ به‌کار رفت. سطح معناداری در این پژوهش ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که ضریب مسیر غیرمستقیم بین سرمایه روان‌شناختی به ولع مصرف ($\beta = -0.16, p < 0.001$) و ضریب مسیر غیرمستقیم رفتار تنظیم هیجان به ولع مصرف ($\beta = 0.30, p < 0.001$) با میانجی‌گری سبک‌های حل مسئله معنادار است. شاخص‌های نکوایی برازش محاسبه شده $AGFI = 0.94$ و $RMSEA = 0.049$ مشخص کرد، سبک‌های حل مسئله در رابطه بین ولع مصرف مواد مخدر، رفتار تنظیم هیجان و سرمایه روان‌شناختی نقش میانجی دارد.

نتیجه‌گیری: براساس یافته‌های این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که رفتار تنظیم هیجان و سرمایه روان‌شناختی با میانجی‌گری سبک‌های حل مسئله بر ولع مصرف مواد مخدر در معتادان پیش‌بینی‌شدنی است.

کلیدواژه‌ها: ولع مصرف مواد، رفتار تنظیم هیجانی، سرمایه روان‌شناختی، سبک‌های حل مسئله.

سازنده‌اش توانایی و پیشرفت شخصی و اجتماعی را افزایش می‌دهد و تنیدگی و فشار روانی را کاهش می‌دهد. سبک‌های حل مسئله ممکن است بر دفعات مصرف مواد مخدر، تکمیل درمان و فرایند عود تأثیر بگذارد (۱۲).

یکی از متغیرهای احتمالی مؤثر بر ولع مصرف مواد مخدر، تنظیم هیجان^۴ است. از آنجا که مصرف‌کنندگان دائمی مواد مخدر گزارش می‌کنند استفاده از مواد بر تسکین حالات عاطفی منفی آن‌ها اثر مثبت دارد، ممکن است مصرف مواد مخدر به عنوان راهبرد نظم‌جویی هیجانی برای کاهش حالات هیجانی آزارنده عمل کند. تنظیم هیجان فرایندی است که افراد از طریق آن هیجان‌ات خود را برای رسیدن به پیامدی مطلوب تعدیل می‌کنند (۱۳). در سال‌های اخیر مشکلات تنظیم هیجان به عنوان عوامل مؤثر و تعیین‌کننده در گرایش افراد به ویژه جوانان و نوجوانان به رفتارهای پرخطر معرفی شده است. مطالعات حیطه تنظیم هیجان منجر به شکل‌گیری مدلی مفهومی برای مشکلات تنظیم هیجان شده است که براساس آن این مسئله دارای چهار وجه مجزا اما مرتبط باهم است: ۱. فقدان آگاهی، درک و پذیرش تجربه هیجانی؛ ۲. نبود دسترسی به ابزارهای سازگارانه تغییر شدت یا مدت تجربه‌ای عاطفی؛ ۳. نبود تمایل به تجربه فشار هیجانی به عنوان بخشی از فرایند دستیابی به هدف؛ ۴. نگهداری رفتارهای هدف‌دار و پافشاری بر آن‌ها به هنگام افسردگی. مهم‌ترین ویژگی مدل مذکور، تمرکز آن بر شیوه پاسخ‌دهی هیجانی فرد است (نه کیفیت هیجان‌ها) (۱۴). افرادی که بیشتر در معرض خطر اختلالات مصرف مواد مخدر هستند، رفتارهای باثبات و تنظیم‌شده هیجانی اندکی در مقایسه با افرادی که کمتر در معرض خطر اعتیاد هستند، نشان می‌دهند (۱۵).

به پژوهش‌های متعددی در این راستا اشاره شده است؛ از جمله کراسیکووا و همکاران در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که افراد برخوردار از ظرفیت بیشتر سرمایه‌های روان‌شناختی، کمتر دچار سوءمصرف مواد مخدر می‌شوند (۱۶). هاپوود و همکاران در پژوهش خود نشان دادند، تنظیم شناختی هیجان^۵ بر کاهش ولع مصرف و سرکوب میل به کشیدن سیگار تأثیر معناداری دارد (۱۷). ساز و همکاران در پژوهشی دریافتند، استفاده از راهبرد ارزیابی مجدد به عنوان یکی از راهبردهای تنظیم هیجان با کاهش ولع مصرف همایند است (۱۸).

باتوجه به رفتارهای تنظیم هیجان نامناسب و سرمایه روان‌شناختی و سبک‌های حل مسئله معتادان که برای رویارویی با مسائل کوچک و بزرگ زندگی طبیعی روش‌های ناکارآمد و ضعیفی هستند، به نظر می‌رسد که این الگوها زمینه‌گرایش به اعتیاد، مشکلات اجتماعی و روان‌شناختی فرد را افزایش می‌دهند و دور باطلی را به وجود می‌آورند؛ همچنین باتوجه به خلأ مطالعاتی موجود در زمینه موضوع پژوهش در داخل و خارج، هدف از انجام این پژوهش، تعیین ولع مصرف براساس

اعتیاد^۱ مشکل بهداشتی فراگیر و پرهزینه در سراسر جهان قلمداد می‌شود. اعتیاد در واقع بیماری مغزی است که باعث بدکارکردی و تغییرات ریخت‌شناسی در سیستم عصبی و مکانیزم پاسخ‌دهی به پاداش و لذت می‌شود. این پدیده به دلیل ماهیت پیش‌رونده‌اش در همه ابعاد زندگی، سلامتی فرد، خانواده و جامعه را به خطر می‌اندازد و پیامدهای ناخوشایند آن از مشکلات مهم‌تر سلامت عمومی در جهان به‌شمار می‌رود (۱). گزارش سازمان بهداشت جهانی نشان می‌دهد، حدود دویست میلیون معتاد به انواع مواد مخدر در جهان وجود دارد که شیوع بیشتر اعتیاد با ۸/۲ درصد در ایران گزارش شده است (به نقل از ۲). آمارها از زندانی شدن تعداد بی‌شماری از افراد به دلیل خرید و فروش و دیگر پیامدهای مرتبط با مواد مخدر خبر می‌دهد و بیش از نیمی از جمعیت ورودی زندان‌ها مصرف‌کنندگان مواد مخدر هستند (۳). این آمارها از لحاظ بالینی درخور توجه است. همبندی اختلالات روان‌پزشکی با سوءمصرف مواد مخدر، سه برابر جمعیت غیرمصرف‌کننده مواد مخدر برآورد می‌شود (۴).

تحقیقات روی فرایند عود که همان بازگشت فرد مصرف‌کننده به سطح قبل از درمان است، فاکتورهای خطر زیادی را نشان می‌دهد؛ یکی از این عوامل ولع مصرف^۲ است (۵). از بین عوامل خطر عود که عمدتاً تک‌بعدی هستند، ولع مصرف عاملی چندبعدی (هیجانی، شناختی، رفتاری، سایکوفیزیولوژیک) و هسته اصلی مصرف مواد مخدر است؛ همچنین ولع مصرف دارای ارتباط پیچیده‌ای با تداوم وابستگی و عود است و به عنوان تجربه ذهنی در رابطه با وسوسه یا میل و اضطراب شدید، به طور قدرت‌مندی بازگشت به مصرف مواد مخدر را برای تمام داروهای سوءمصرف‌شده پیش‌بینی می‌کند (۶).

یکی از عوامل محافظت‌کننده در برابر اعتیاد، سرمایه‌های روان‌شناختی^۳ است (۷). محققان معتقد هستند، اکنون زمان آن رسیده است که روند پژوهش‌ها در جهت تأکید بر جنبه‌های مثبت سرمایه‌های روان‌شناختی به منظور فهم بهتر آن‌ها و اثراشان تغییر یابد. بر این اساس، مکانیزم‌های روان‌شناختی مثبت منجر به پیامدهای مثبت و کاهش پیامدهای منفی می‌شود (۸). لوتانس و همکاران رویکردی نوین را در زمینه تفکر درباره سرمایه یا منابع معرفی کردند که می‌توان از آن استفاده کرد. در این دیدگاه از نظر جایگاه سرمایه، تأکید بیشتر بر خود فرد است (۹). نوع آخر و جدیدتر سرمایه که دانشمندان اجتماعی درباره آن بحث کرده‌اند، سرمایه روان‌شناختی مثبت است و چهار متغیر روان‌شناختی کارآمدی، امیدواری، خوش‌بینی و تاب‌آوری را شامل می‌شود (۱۰).

یکی از الگوهای مقابله با استرس سبک‌های حل مسئله^۴ است که شخص در رویارویی با استرس از آن‌ها استفاده می‌کند. حل مسئله به عنوان عاملی که در ارتباط بین فشار روانی و اختلالات روان‌پزشکی یا جسمی مداخله می‌کند، بسیار مدنظر بوده است (۱۱). حل مسئله یا سبک‌های مسئله‌گشایی نوعی راهبرد مقابله‌ای است که در نوع

4. Problem solving styles
5. Emotion regulation
6. Cognitive emotion regulation

1. Addiction
2. Craving for drugs
3. Psychological capital

رفتار تنظیم هیجان، سرمایه روان‌شناختی و سبک‌های حل مسئله در معنادان تحت درمان است.

۲ روش بررسی

روش پژوهش حاضر از نوع همبستگی و مدل‌سازی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری این پژوهش را معنادان تحت درمان در مراکز درمانی دولتی شهر بوشهر تشکیل دادند که در زمستان ۱۳۹۸ به این مراکز مراجعه کردند و تحت درمان قرار گرفتند. برای نمونه‌گیری در این پژوهش ابتدا هفت مرکز به شکل تصادفی از بین مراکز درمانی شهر بوشهر در نظر گرفته شد. سپس از هر مرکز، تعداد سی نفر از افراد دارای ملاک‌های ورود به پژوهش به صورت تصادفی انتخاب شدند. برای تعیین تعداد نمونه در پژوهش مدل‌یابی، به ازای هر متغیر آشکار ۱۰ تا ۱۵ نفر نیاز است (۱۹)؛ از این رو براساس متغیرهای آشکار موجود در پژوهش حاضر (۱۳ متغیر آشکار)، ۱۹۵ نفر نیاز بود که برای اطمینان خاطر، تعداد ۲۱۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. ملاک‌های ورود شرکت‌کنندگان به پژوهش عبارت بود از: ۱. دارا بودن سن بین ۲۰ تا ۴۵ سال؛ ۲. ارجاع روان‌پزشک یا پزشک باتوجه به تشخیص اصلی و اولیه وابستگی به مواد برطبق معیارهای تشخیصی DSM-IV-TR^۱؛ ۳. جنسیت فقط مرد؛ ۴. گذشتن بیش از یک هفته از سم‌زدایی موفقیت‌آمیز و آزمایش منفی ادرار برای مواد افیونی؛ ۵. مصرف نکردن داروهای ضدروان‌پریشی؛ ۶. نداشتن مشکلات جسمی و روان‌شناختی؛ ۷. شرکت نکردن هم‌زمان در برنامه‌های دیگر درمانی در زمان پژوهش؛ ۸. نداشتن وابستگی بلندمدت به چند ماده به‌طور هم‌زمان به‌غیر از مواد افیونی. معیارهای چهارم تا هشتم براساس مطالعه پرونده پزشکی فرد تحت درمان و همچنین پرسش از فرد شرکت‌کننده در پژوهش برای محقق محرز شد. ملاک‌های خروج شرکت‌کنندگان از پژوهش شامل به‌صورت کامل شرکت نکردن در جلسات آموزشی پژوهش و تکمیل نکردن پرسشنامه‌های تحقیق بود.

برای انجام این پژوهش، محقق (نویسنده اول مقاله) ابتدا با مراجعه به دانشگاه آزاد اسلامی واحد امارات متحده عربی، مجوز لازم برای بررسی میدانی را کسب کرد. بعد از این مرحله، محقق با مراجعه به مراکز درمانی اعتیاد در شهر بوشهر مسئولان این مراکز را در جریان اهداف پژوهش قرار داد. در این مرحله، تعدادی از مسئولان مربوط قول همکاری با محقق را دادند. در مرحله بعد محقق با مراجعه مستقیم به این مراکز و گفت‌وگو با افراد تحت درمان در این مراکز، موضوع پژوهش را به‌طور کامل در طی یک جلسه یک‌ساعته معرفی کرد و مزایا و نتایج مثبت حاصل از یافته‌های این پژوهش را در صورت همکاری این افراد برای آن‌ها شرح داد. در نهایت باتوجه به برگزاری این جلسه و افزایش اعتماد و اطمینان از همکاری دقیق پاسخ‌گویان، پرسشنامه‌ها در بین آن‌ها توزیع شد. سپس از آن‌ها درخواست شد تا با دقت و بدون توجه به وقت، به این سؤالات پاسخ دهند. بعد از گردآوری اطلاعات، پرسشنامه‌ها جمع‌آوری و بازدید شد؛ همچنین پرسشنامه‌هایی که به‌طور ناقص تکمیل شدند، در همان محل کنار گذاشته شد و دوباره به تکمیل

پرسشنامه‌ها به‌منظور جایگزین شدن آن‌ها اقدام شد. لازم به ذکر است در روند تکمیل پرسشنامه، افرادی که دارای سواد کامل در زمینه خواندن و نوشتن نبودند، با کمک محقق و ثبت نظرات آن‌ها درخصوص هریک از سؤالات پرسشنامه‌ها، اقدام به تکمیل پرسشنامه‌ها کردند.

ملاحظات اخلاقی پژوهش حاضر به شرح ذیل بود: تمامی افراد به شکل کتبی اطلاعاتی درباره پژوهش دریافت کردند و در صورت تمایل در پژوهش مشارکت کردند؛ این اطمینان به افراد داده شد که تمامی اطلاعات محرمانه است و برای امور پژوهشی استفاده خواهد شد؛ به‌منظور رعایت حریم خصوصی، نام و نام خانوادگی شرکت‌کنندگان ثبت نشد. ابزارهای زیر در پژوهش به‌کار رفت.

– پرسشنامه ولع مصرف^۲: پرسشنامه ولع مصرف توسط صالحی فدردی و همکاران در سال ۱۳۸۹ ساخته شد (۲۰). این پرسشنامه که برای سنجش ولع مصرف به‌کار می‌رود، یک ابزار خودگزارشی هشت‌آیتمی است که مدت، فراوانی و شدت ولع مصرف مواد مخدر را در مقیاس لیکرتی پنج‌نقطه‌ای از نه اصلاً (صفر) تا خیلی زیاد (۴) اندازه می‌گیرد. شیوه نمره‌گذاری در این پرسشنامه بدین صورت است که سؤالات ۲، ۳، ۴ و ۶، ۷، ۸ باهم جمع می‌شود و نمره کلی ولع مصرف مواد مخدر به‌دست می‌آید. نمرات بیشتر در این مقیاس به معنای ولع مصرف بیشتر است. این پرسشنامه همبستگی زیادی با مقیاس‌های شدت اعتیاد نشان داد و ضریب آلفای کرونباخ آن نیز ۰/۸۸ گزارش شد (۲۰).

– پرسشنامه تنظیم هیجان^۳: این پرسشنامه ابزاری خودگزارش‌دهی ۳۶ سؤالی است که توسط گرتز و رومر در سال ۲۰۰۴ ساخته شد و میزان نقص و نارسایی در زیرمقیاس‌های مختلف تنظیم هیجان را می‌سنجد (۲۱). این مقیاس نمره‌ای کلی به فرد می‌دهد که مشخص‌کننده وسعت مشکلات فرد در تنظیم هیجان است. مقیاس دشواری تنظیم هیجان متشکل از شش خرده‌مقیاس است که عبارت است از: عدم پذیرش هیجان‌های منفی؛ دشواری در انجام رفتارهای هدف‌مند در مواقع درماندگی؛ دشواری در مهار رفتارهای تکانشی در مواقع درماندگی؛ دستیابی محدود به راهبردهای اثربخش تنظیم هیجان؛ فقدان آگاهی هیجانی؛ فقدان شفافیت هیجانی. نمره‌گذاری آن از مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت از ۱ (تقریباً هرگز) تا ۵ (تقریباً همیشه) تبعیت می‌کند و نمرات بیشتر نشان‌دهنده مشکلات بیشتر در تنظیم هیجان است. نقطه برش این پرسشنامه ۹۰ است (۲۱). بررسی نسخه اصلی پرسشنامه در پژوهش گرتز و رومر حاکی از همسانی درونی عالی (۰/۹۳)، پایایی بازمی‌یابی خوب (۰/۸۸) و روایی همگرایی مطلوب (۰/۲۶) بوده است (۲۱). در پژوهش مظاهری، ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های عدم پذیرش هیجان‌های منفی از ۰/۷۳ تا ۰/۸۸، دشواری در انجام رفتارهای هدف‌مند در مواقع درماندگی از ۰/۷۲ تا ۰/۸۹، دشواری در مهار رفتارهای تکانشی در مواقع درماندگی از ۰/۷۵ تا ۰/۹۰، دستیابی محدود به راهبردهای اثربخش تنظیم هیجان از ۰/۷۶ تا ۰/۸۵، فقدان آگاهی هیجانی از ۰/۷۲ تا ۰/۸۶، فقدان

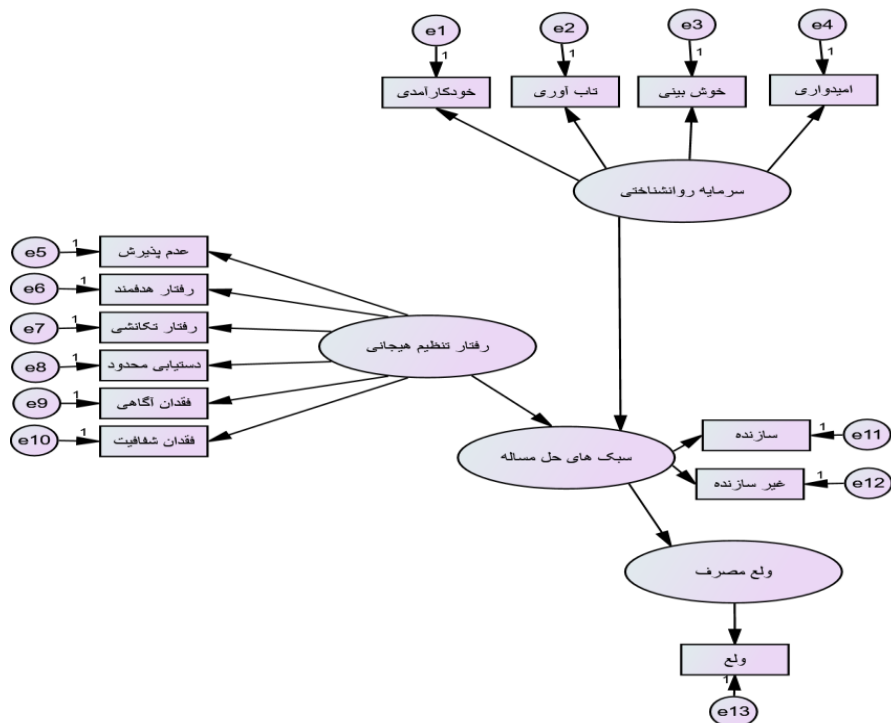
1. Diagnostic and Statistical Manual of Psychiatric Disorders

2. Craving for drugs Questionnaire

3. Emotional Regulation Questionnaire

شفافیت هیجانی از ۰/۷۷ تا ۰/۹۰ و برای نمره کل مقیاس از ۰/۷۹ تا ۰/۹۲ به دست آمد (۲۲). در این پژوهش از همه خرده‌مقیاس‌های ذکر شده برای بررسی راهبرد تنظیم هیجان استفاده شد.

– پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی^۱: این پرسشنامه توسط لوتانز و جنسن در سال ۲۰۰۷ ساخته شد و مؤلفه‌های امید، تاب‌آوری، خوش‌بینی و خودکارآمدی سنجش شد (۲۳). پرسشنامه ۲۴ سؤال دارد که هر خرده‌مقیاس شامل شش گویه است. آزمودنی به هر گویه در مقیاس شش‌درجه‌ای (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) لیکرت پاسخ می‌دهد. کاملاً مخالفم نمره ۱، مخالفم نمره ۲، تا حدودی مخالفم نمره ۳، تا حدودی موافقم نمره ۴، موافقم نمره ۵ و کاملاً موافقم نمره ۶ می‌گیرد. برای به دست آوردن نمره سرمایه روانی ابتدا نمره هر خرده‌مقیاس به صورت جداگانه محاسبه می‌شود و سپس مجموع آن‌ها به عنوان نمره کل سرمایه روان‌شناختی محسوب می‌شود. نمرات بیشتر نشان‌دهنده سرمایه روان‌شناختی بیشتر است و نمرات کمتر سرمایه روان‌شناختی کمتر را نشان می‌دهد. نقطه برش این پرسشنامه ۷۲ است (۲۳). در پژوهش لوتانز و جنسن نتایج تحلیل عاملی تأییدی حاکی از آن بود که این پرسشنامه دارای عوامل و سازه‌های مدنظر سازندگان آن است. درحقیقت نتایج تحلیل عاملی روایی سازه پرسشنامه را تأیید کرد. مدل شش‌عاملی برازش بهتری با داده‌ها داشته و با مدل نظری نیز هماهنگی بیشتری دارد. نسبت خوبی دو این پرسشنامه برابر با ۶/۲۴ و آماره‌های RMSEA و CFI در این مدل به ترتیب ۰/۹۷ و ۰/۸۰ است (۲۳). این مقیاس دارای ویژگی‌های روان‌سنجی داخلی است و در نمونه ایرانی، سعادت و همکاران در پژوهش خود همسانی درونی کل

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

². Problem Solving Scale

¹. Psychological Capital Questionnaire

AGFI، GFI بزرگتر از ۰/۹۰ و شاخص RMSEA کوچکتر از ۰/۰۸ باشند، بیانگر برازش مطلوب و خوب است (۱۹). به منظور بررسی اثر غیرمستقیم از آزمون بوت استرپ استفاده شد. برای تحلیل داده‌های پژوهش، نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۲ و AMOS نسخه ۲۲ به کار رفت. سطح معناداری در این پژوهش ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

۳ یافته‌ها

میانگین $\pm$ انحراف معیار سن شرکت‌کنندگان در این پژوهش $36/7 \pm 4/2$ سال بود. تعداد ۵۷ نفر (۲۷/۲ درصد) در دامنه سنی ۲۰ تا ۲۵ سال، ۳۹ نفر (۱۸/۵ درصد) در دامنه سنی ۲۶ تا ۳۰ سال، تعداد ۵۱ نفر (۲۴/۳ درصد) در دامنه سنی ۳۱ تا ۳۵ سال، تعداد ۴۳ نفر (۲۰/۵ درصد) در دامنه سنی ۳۶ تا ۴۰ سال و تعداد ۲۰ نفر (۹/۵ درصد) در دامنه سنی ۴۰ تا ۴۵ سال قرار داشتند. یافته‌های توصیفی متغیرهای رفتار تنظیم هیجان، سرمایه روان‌شناختی، سبک‌های حل مسئله و ولع مصرف در جدول ۱ ارائه شده است.

مدل مفهومی پژوهش در شکل ۱ ارائه شده است. در این مدل، سبک‌های حل مسئله در رابطه بین سرمایه روان‌شناختی، رفتار تنظیم هیجان و ولع مصرف نقش میانجی ایفا می‌کند. در این پژوهش از آمار توصیفی برای دسته‌بندی مشخصات فردی آزمودنی‌ها به منظور محاسبه فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار استفاده شد. همچنین در این پژوهش روش آمار استنباطی به کار رفت. از آزمون کولموگوروف اسمیرنوف برای تشخیص نرمال بودن داده‌ها و از ضریب همبستگی پیرسون و مدل معادلات ساختاری استفاده شد. در راستای برازندگی الگوی پیشنهادی، شاخص مجذور خی دو بر درجه آزادی^۱، شاخص نکویی تطبیقی (CFI)^۲، شاخص نکویی برازش (GFI)^۳، شاخص نکویی برازش تطبیقی (AGFI)^۴ و ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب (RMSEA)^۵ بررسی شد. اگر شاخص نسبت مجذور خی دو بر درجه آزادی کوچکتر از ۳ باشد، برازش بسیار مطلوب را نشان می‌دهد. اگر شاخص‌های CFI، AGFI، GFI بزرگتر از ۰/۹۵ و شاخص RMSEA کوچکتر از ۰/۰۵ باشند، بر برازش بسیار مطلوب و بسیار خوب دلالت دارد؛ همچنین اگر شاخص‌های CFI،

جدول ۱. یافته‌های توصیفی متغیرهای رفتار تنظیم هیجان، سرمایه روان‌شناختی، سبک‌های حل مسئله و ولع مصرف

متغیرها	میانگین	میانه	واریانس	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
عدم پذیرش هیجان‌های منفی	۱۴/۷۸۵	۱۴	۱۶/۴۷۵	۴/۰۵۸	۹	۲۶
دشواری در انجام رفتارهای هدف‌مند در مواقع درماندگی	۱۱/۹۳۳	۱۱	۵/۷۳۷	۲/۳۹۵	۷	۱۸
دشواری در مهار رفتارهای تکانشی در مواقع درماندگی	۱۳/۹۵۲	۱۴	۷/۶۹۲	۲/۷۷۳	۸	۲۴
دستیابی محدود به راهبردهای اثربخش تنظیم هیجان	۱۸/۴۸۵	۱۸	۱۰/۵۰۹	۳/۲۴۱	۱۳	۳۱
فقدان آگاهی هیجانی	۱۴/۵۱۴	۱۴	۱۴/۲۵۱	۳/۷۷۵	۱۰	۲۵
فقدان شفافیت هیجانی	۱۱/۷۹۰	۱۱	۵/۹۵۸	۲/۴۴۶	۷	۲۱
کل	۸۳/۷۹۵	۸۲	۱۷۰/۸۲۴	۱۳/۰۶۹	۷۰	۱۴۵
خودکارآمدی	۲۲/۳۹۰	۲۳	۸/۸۳۲	۲/۹۷۱	۱۰	۲۷
تاب‌آوری	۲۱/۹۷۶	۲۳	۹/۹۰۹	۳/۱۴۷	۱۲	۲۷
خوش‌بینی	۲۲	۲۳	۸/۰۵۷	۲/۸۳۸	۱۱	۲۶
امیدواری	۲۲/۰۱۴	۲۳	۷/۶۱۲	۲/۷۵۹	۱۱	۲۸
کل	۸۸/۳۸۱	۹۰	۹۴/۸۱۱	۹/۷۳۷	۴۴	۹۹
سبک حل مسئله سازنده	۸	۸	۵/۲۰۸	۲/۲۸۲	۰/۵	۱۲
سبک حل مسئله غیرسازنده	۳/۸۳۵	۳/۵۰۰	۳/۱۸۲	۱/۷۸۳	۰	۱۱
کل	۱۱/۸۳۵	۱۲	۳/۹۸۱	۱/۹۹۵	۶	۱۷/۵
ولع مصرف	۲/۶۹۲	۹	۹/۰۹۳	۳/۰۱۵	۲	۲۲

به منظور بررسی نرمال بودن داده‌های پژوهش از آزمون کولموگوروف اسمیرنوف استفاده شد. با توجه به اینکه آزمون کولموگوروف اسمیرنوف برای تمام متغیرها معنادار نبود ($p > 0/05$)، فرض نرمالیتی متغیرهای رفتار تنظیم هیجان، سرمایه روان‌شناختی،

سبک‌های حل مسئله و ولع مصرف رد نشد؛ بنابراین در ادامه، ضریب همبستگی پیرسون و مدل معادلات ساختاری به کار رفت. برای شناسایی رابطه بین متغیرهای حاضر در مدل از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. یافته‌های به دست آمده از ضریب همبستگی بین

4. Adjusted goodness of fit index (AGFI)

5. Root mean square error of approximation (RMSEA)

1. χ^2/df

2. Comparative fit index (CFI)

3. Goodness of fit index (GFI)

متغیرهای پژوهش در جدول ۲ درج شده است.

جدول ۲. ماتریس ضرایب همبستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش

متغیر*	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
۱	۱												
۲	۰/۴۸**	۱											
۳	۰/۲۷**	۰/۴۴**	۱										
۴	۰/۳۱**	۰/۱۹**	۰/۲۶**	۱									
۵	۰/۲۲**	۰/۴۴**	۰/۵۶**	۰/۴۷**	۱								
۶	۰/۴۱**	۰/۵۷**	۰/۴۶**	۰/۳۵**	۰/۳۰**	۱							
۷	۰/۳۶**	۰/۵۰**	۰/۴۴**	۰/۲۶**	۰/۴۰**	۰/۲۵**	۱						
۸	۰/۳۵**	۰/۵۴**	۰/۴۱**	۰/۲۷**	۰/۴۰**	۰/۳۷**	۰/۳۸**	۱					
۹	۰/۳۲**	۰/۶۰**	۰/۳۸**	۰/۲۷**	۰/۲۹**	۰/۳۳**	۰/۱۱**	۰/۹۲**	۱				
۱۰	۰/۳۲**	۰/۶۴**	۰/۲۱**	۰/۱۷**	۰/۲۹**	۰/۳۳**	۰/۲۹**	۰/۸۲**	۰/۶۹**	۱			
۱۱	۰/۲۹**	۰/۴۱**	۰/۳۳**	۰/۲۳**	۰/۳۳**	۰/۳۵**	۰/۴۴**	۰/۸۳**	۰/۶۱**	۰/۵۹**	۱		
۱۲	۰/۳۱**	۰/۳۴**	۰/۲۱**	۰/۱۶**	۰/۳۵**	۰/۳۲**	۰/۳۰**	۰/۴۰**	۰/۲۸**	۰/۳۰**	۰/۱۶**	۱	
۱۳	۰/۲۷**	۰/۴۴**	۰/۲۷**	۰/۴۰**	۰/۳۷**	۰/۳۸**	۰/۲۷**	۰/۴۴**	۰/۲۷**	۰/۲۲**	۰/۴۴**	۰/۵۶**	۱

** $p < 0.05$

تاب‌آوری، خوش‌بینی، امیدواری و سبک حل مسئله سازنده دارای رابطه منفی معناداری با ولع مصرف است. در شکل ۲ مدل آزمون‌شده همراه با مقادیر استاندارد شده روی هر کدام از مسیرها درج شده است. یافته‌های جدول ۲ نشان داد، بین متغیرهای عدم پذیرش هیجان‌های منفی، دشواری در انجام رفتارهای هدف‌مند در مواقع درماندگی، دشواری در مهار رفتارهای تکانشی در مواقع درماندگی، محدود به راهبردهای اثربخش تنظیم هیجان، فقدان آگاهی هیجانی، فقدان شفافیت هیجانی و سبک حل مسئله غیرسازنده رابطه مثبت و معناداری با ولع مصرف وجود دارد؛ همچنین خودکارآمدی، تاب‌آوری، خوش‌بینی، امیدواری و سبک حل مسئله سازنده دارای رابطه منفی معناداری با ولع مصرف است. در شکل ۲ مدل آزمون‌شده همراه با مقادیر استاندارد شده روی هر کدام از مسیرها درج شده است.

۱ = عدم پذیرش هیجان‌های منفی، ۲ = دشواری در انجام رفتارهای هدف‌مند در مواقع درماندگی، ۳ = دشواری در مهار رفتارهای تکانشی در مواقع درماندگی، ۴ = دستیابی محدود به راهبردهای اثربخش تنظیم هیجان، ۵ = فقدان آگاهی هیجانی، ۶ = فقدان شفافیت هیجانی، ۷ = خودکارآمدی، ۸ = تاب‌آوری، ۹ = خوش‌بینی، ۱۰ = امیدواری، ۱۱ = سبک حل مسئله سازنده، ۱۲ = سبک حل مسئله غیرسازنده، ۱۳ = ولع مصرف.

یافته‌های جدول ۲ نشان داد، بین متغیرهای عدم پذیرش هیجان‌های منفی، دشواری در انجام رفتارهای هدف‌مند در مواقع درماندگی، دشواری در مهار رفتارهای تکانشی در مواقع درماندگی، دستیابی محدود به راهبردهای اثربخش تنظیم هیجان، فقدان آگاهی هیجانی، فقدان شفافیت هیجانی و سبک حل مسئله غیرسازنده رابطه مثبت و معناداری با ولع مصرف وجود دارد؛ همچنین خودکارآمدی،

جدول ۳. ضرایب مسیر بین متغیرهای پژوهش در الگوی پژوهش

مسیرها	بار عاملی استاندارد نشده b	خطای معیار	بار عاملی استاندارد β	مقدار احتمال
مسیر کل	۰/۱۰۸	۰/۰۳۷	-۰/۳۷	<۰/۰۰۱
سرمایه روان‌شناختی به ولع مصرف	۰/۱۲۴	۰/۰۱۶	۰/۴۴	<۰/۰۰۱
رفتار تنظیم هیجان به ولع مصرف	۰/۵۲	۰/۰۲۱	۰/۴۷	<۰/۰۰۱
سرمایه روان‌شناختی به سبک‌های حل مسئله	۰/۴۱	۰/۰۴۴	۰/۳۳	<۰/۰۰۱
رفتار تنظیم هیجان به سبک‌های حل مسئله	-۰/۳۵	۰/۰۲۹	-۰/۲۹	<۰/۰۰۱
سبک‌های حل مسئله به ولع مصرف	-۰/۲۴۵	۰/۰۳۸	-۰/۱۶	<۰/۰۰۱
سرمایه روان‌شناختی به ولع مصرف	۰/۳۷۶	۰/۰۳۲	۰/۳۰	<۰/۰۰۱
رفتار تنظیم هیجان به ولع مصرف				

باتوجه به جدول ۳، ضریب مسیر کل (مجموع ضریب مسیر مستقیم و غیرمستقیم) بین سرمایه روان‌شناختی به ولع مصرف ($p < 0.001$) و ضریب مسیر مستقیم بین سرمایه روان‌شناختی به ولع مصرف ($\beta = -0.37$) منفی و ضریب مسیر کل بین رفتار تنظیم هیجان به ولع مصرف ($\beta = 0.44$) مثبت و معنادار بود. ضرایب مسیر

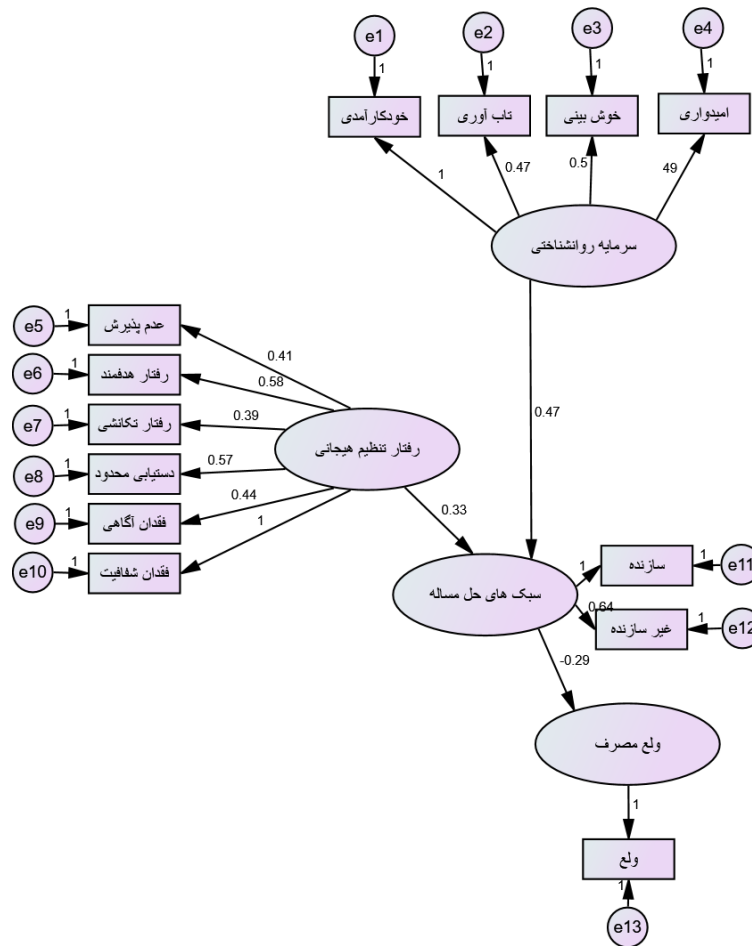
مستقیم ($p < 0.001$) و ضریب مسیر غیرمستقیم ($\beta = 0.37$) مثبت و معنادار بود.

مستقیم بین سرمایه روان‌شناختی به سبک‌های حل مسئله ($p < 0/001$)، و ضریب مسیر غیرمستقیم بین رفتار تنظیم هیجان به ولع مصرف ($\beta = 0/47$) و بین رفتار تنظیم هیجان به سبک‌های حل مسئله مثبت و معنادار و ضریب مسیر بین سبک‌های حل مسئله به ولع مصرف ($\beta = 0/33$)، $p < 0/001$) مثبت و معنادار و ضریب مسیر بین سبک‌های حل مسئله به دست آمد. در نهایت ضریب مسیر غیرمستقیم بین سرمایه روان‌شناختی به ولع مصرف ($\beta = -0/16$)، $p < 0/001$) منفی و معنادار

جدول ۴. شاخص‌های نکویی برازش الگوی ساختاری

شاخص‌های نکویی برازش	نسبت مجذور خی به درجه آزادی	ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب	شاخص نکویی برازش تطبیقی	شاخص نکویی برازش تطبیقی
الگوی ساختاری	۳/۵۶	۰/۰۴۹	۰/۹۴	۰/۹۹

جدول ۴ نشان می‌دهد شاخص‌های نکویی برازش از برازش مطلوب الگو با داده‌های گردآوری شده حمایت کرده است

شکل ۲. الگوی مسیر مدل برازش‌شده روابط بین سرمایه روان‌شناختی، رفتار تنظیم هیجان و ولع مصرف با نقش میانجی سبک‌های حل مسئله در حالت استاندارد

۴ بحث

هدف پژوهش حاضر، تعیین ولع مصرف براساس رفتار تنظیم هیجان و سرمایه روان‌شناختی با میانجی‌گری سبک‌های حل مسئله در مردان معتاد تحت درمان بود. نتایج این پژوهش نشان داد، سبک‌های حل مسئله در رابطه بین ولع

مخدر در این افراد شود. افراد با خودکارآمدی ضعیف هنگام رویارویی با دشواری، از کوشش خود می‌کاهند و زود به راه‌حل‌های دست‌پایین تن می‌دهند. افرادی که به توانایی‌های خود باور دارند، راهبردهای حل مشکلات زندگی را به‌گونه‌ای عمیق و پیچیده استفاده می‌کنند و شاید به همین دلیل است که از مباحث چالش‌برانگیز لذت می‌برند (۹). احساس سرمایه روان‌شناختی کم با راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار همچون راهبردهای مقابله‌ای انکار، پرهیز، خویشتن‌داری، ارزیابی دوباره و سازگاری مشخص می‌شود؛ از سوی دیگر سرمایه روان‌شناختی زیاد غالباً با راهبردهای مقابله‌ای مسئله‌مدار ارتباط دارد. افراد دارای سرمایه‌های روان‌شناختی کم، به‌علت داشتن خودکارآمدی، تاب‌آوری، خوش‌بینی و امیدواری ضعیف، اغلب به میزان کمتری سبک حل مسئله سازنده (اعتماد در حل مسئله، حل مسئله خلاقانه سبک‌گرایشی) را به‌کار می‌گیرند. باتوجه به مؤلفه‌های حل مسئله غیرسازنده (درماندگی در حل مسئله، مهارگری حل مسئله و سبک اجتنابی)، این افراد به‌جای تمرکز بر مشکل و حل آن بیشتر در پی آن هستند تا پیامدهای هیجان‌های منفی عامل استرس‌زا را مهار کنند (۱۱). این افراد تحت‌تأثیر سبک اجتنابی به رشدن از کنار مشکلات به‌جای مقابله با آن‌ها تمایل دارند؛ از این‌رو افراد مذکور در برخورد با ولع مصرف مواد مخدر، به‌جای ایستادگی و مقاومت در برابر میل به مصرف مواد مخدر، به‌راحتی از کنار آن می‌گذرند و خود را در معرض مصرف مواد مخدر قرار می‌دهند (۱۲).

ازجمله محدودیت‌های این پژوهش عبارت بود از: ۱. کنترل‌نشدن سلیقه‌ها و عقاید پاسخ‌گویان در این پژوهش. محقق در روند تحقیق سعی کرد با تشریح اهداف پژوهش و اهمیت نتایج، پاسخ‌گویان را درجهت تکمیل صادقانه پرسشنامه‌ها تشویق کند؛ ۲. محدودبودن نمونه این مطالعه فقط به معناتان تحت درمان در شهر بوشهر؛ درنتیجه تعمیم نتایج این پژوهش برای سایر جوامع آماری باید با احتیاط صورت گیرد؛ ۳. محدودیت‌های ذاتی پرسشنامه. پرسشنامه‌ها ممکن است نتوانند نگرش پاسخ‌گویان را دقیقاً منعکس کند؛ ۴. کنترل‌نشدن تمام متغیرهای مؤثر بر پژوهش. این امر ممکن است تأثیر مهمی بر نتایج داشته باشد؛ ولی محقق در این پژوهش آن‌ها را کنترل نکرد. پیشنهاد می‌شود پژوهش حاضر در جوامع آماری مختلف انجام گیرد و نتایج آن با پژوهش حاضر مقایسه شود؛ همچنین در پژوهشی به رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر ولع مصرف مواد مخدر در بین معناتان توجه شود. در آخر به اثربخشی روش‌های درمانی تنظیم هیجان و مداخلات سرمایه روان‌شناختی درجهت کاهش ولع مصرف مواد مخدر پرداخته شود.

۵ نتیجه‌گیری

براساس یافته‌های این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت، رفتار تنظیم هیجان و سرمایه روان‌شناختی با میانجی‌گری سبک‌های حل مسئله بر ولع مصرف مواد مخدر در معناتان پیش‌بینی‌شدنی است. از یافته‌های به‌دست‌آمده در این مطالعه می‌توان درجهت بهبود مشکلات روان‌شناختی افراد وابسته به مصرف مواد مخدر بهره برد. همچنین نتایج این پژوهش برای روان‌شناسان و مشاوران در مراکز ترک اعتیاد مفید به‌نظر می‌رسد.

مصرف و رفتار تنظیم هیجان نقش میانجی دارد. این یافته با نتایج تحقیق هاپوود و همکاران همسوست. آن‌ها نشان دادند، تنظیم شناختی هیجان بر کاهش ولع مصرف و سرکوب میل به کشیدن سیگار تأثیر معناداری دارد (۱۷). همچنین یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج مطالعه ساز و همکاران همسوست. آن‌ها دریافتند که استفاده از راهبرد ارزیابی مجدد به‌عنوان یکی از راهبردهای تنظیم هیجان با کاهش ولع مصرف همایند است (۱۸). تنظیم هیجان یکی از مؤلفه‌های شناختی و گامی مهم برای تغییر در رفتار است. تنظیم هیجان در درمان اختلالات مصرف مواد مخدر در درمانجویان یکی از نکات مهم مدنظر متخصصان بالینی است. در مطالعات بالینی و آزمایشگاهی، ولع مصرف به‌عنوان عامل پیش‌بینی‌کننده معناداری در استفاده از مواد مخدر و عود پس از درمان شناخته شده است (۱۰). ولع مصرف یکی از عوامل اصلی عود و بازگشت پس از درمان محسوب می‌شود که حالات عاطفی و هیجانی شخص می‌تواند در جریان ولع مصرف نقش داشته باشد. علاوه‌براین مصرف مواد مخدر به‌عنوان حالتی از تنظیم هیجان شناخته شده است که پس از مصرف مواد مخدر جایگزین راهبردهای سازگارانه تنظیم هیجان می‌شود؛ درنتیجه می‌توان گفت، باتوجه به تأکید آموزش تنظیم هیجان بر اصلاح راهبردهای ناسازگارانه و هیجان‌های منفی که از موقعیت‌های مختلف به‌وجود می‌آید، زمینه برای کاهش مستقیم و غیرمستقیم ولع مصرف از طریق مدیریت مؤثر هیجان‌ها فراهم می‌شود. در مجموع، دشواری در تنظیم هیجان‌ها یکی از مشکلات افراد سوءمصرف‌کننده مواد مخدر است و این مسئله منجر به شکست در مدیریت حالات عاطفی و هیجانی افراد سوءمصرف‌کننده مواد مخدر می‌شود.

از سوی دیگر، نتایج نشان داد که سرمایه روان‌شناختی در حضور متغیر سبک‌های حل مسئله تأثیر منفی و معناداری بر ولع مصرف مواد مخدر در بین معناتان تحت درمان در استان بوشهر دارد. این یافته با بخشی از نتایج تحقیقات کراسیکووا و همکاران مبنی بر اینکه افراد برخوردار از ظرفیت زیاد سرمایه‌های روان‌شناختی، کمتر دچار سوءمصرف مواد مخدر می‌شوند (۱۶)، همسوست. در تبیین این یافته می‌توان گفت، استفاده از سبک‌های حل مسئله سازنده با افزایش کارایی تغییرات مؤثر در دوره‌های مهم درمانی درمقایسه با برنامه‌های جایگزین، ترکیب فنون رفتاری-شناختی در گستره زندگی، تسهیل مهارت‌های انگیزشی و مواجهه‌ای برای ایجاد تغییرات مستمر در زندگی، جایگزینی الگوهای اساسی مهارت‌ها و آموزش روش‌های جدید مواجهه با شکست، نحوه استفاده از سیستم‌های حمایتی و افزایش تعهد به برنامه‌های درمانی، باعث افزایش خودکنترلی در معناتان تحت درمان می‌شود. افراد دارای استعداد اعتیاد، سرمایه روان‌شناختی کمی دارند؛ بنابراین مهارت‌های حل مسئله اجتماعی آن‌ها را قادر می‌سازد تا سرمایه روان‌شناختی را افزایش دهند و گرایش مصرف مواد مخدر را کاهش دهند (۶). سبک‌های حل مسئله سازنده باعث می‌شود سرمایه‌های روان‌شناختی افراد مستعد اعتیاد از طریق تأییدهای اجتماعی مناسب، افزایش عزت‌نفس، حل مشکلات از راه‌های صحیح و افزایش کارایی شخصیت از طریق اثبات توانایی‌شان و ایجاد گذرگاه‌های موفقیت افزایش یابد که درنهایت می‌تواند منجر به کاهش ولع مصرف مواد

۶ تشکر و قدردانی

از تمامی افرادی که در این پژوهش ما را یاری کردند، به خصوص شرکت‌کنندگان در پژوهش، اساتید محترم راهنما و مشاور و همچنین مسئولان مراکز ترک اعتیاد شهر بوشهر، نهایت تشکر و قدردانی می‌شود.

۷ بیانی‌ها

تأییدیه اخلاقی و رضایت‌نامه از شرکت‌کنندگان
این مقاله برگرفته از رساله دکتری دانشگاه آزاد اسلامی واحد امارات متحده عربی است. همچنین مجوز اجرای این پژوهش به شماره نامه ۱۹۴۸۵۱ بر گروه مطالعه‌شده از مراکز مشاوره روزنه، طلوع، شفا، پاسارگاد، امید، بهار و عبرت در شهر بوشهر صادر شده است. تمامی افراد به شکل کتبی اطلاعاتی درباره پژوهش دریافت کردند و در صورت تمایل در پژوهش مشارکت کردند. این اطمینان به افراد داده شد که تمام اطلاعات محرمانه هستند و برای امور پژوهشی استفاده خواهند شد. به منظور رعایت حریم خصوصی، نام و نام خانوادگی

تزام منافع
نویسندگان اعلام می‌کنند هیچ‌گونه تضاد منافی ندارند.

منابع مالی
تأمین منابع مالی از هزینه‌های شخصی بوده و توسط هیچ نهاد یا سازمانی صورت نگرفته است.

مشارکت نویسندگان
نویسنده اول داده‌های به دست آمده را آنالیز و تفسیر کرد. نویسنده دوم، در نگارش نسخه دست‌نوشته همکار اصلی بود. همه نویسندگان نسخه دست‌نوشته نهایی را خوانده و تأیید کردند.

References

1. Estévez A, Jáuregui P, Sánchez-Marcos I, López-González H, Griffiths MD. Attachment and emotion regulation in substance addictions and behavioral addictions. *J Behav Addict*. 2017;6(4):534–44. doi: [10.1556/2006.6.2017.086](https://doi.org/10.1556/2006.6.2017.086)
2. Yau YHC, Potenza MN. Gambling disorder and other behavioral addictions: recognition and treatment. *Harv Rev Psychiatry*. 2015;23(2):134–46. doi: [10.1097/hrp.0000000000000051](https://doi.org/10.1097/hrp.0000000000000051)
3. World Health Organization. Guide to drug abuse: epidemiology. Department of Mental Health and Substance Dependence Noncommunicable Diseases and Mental Health Cluster, World Health Organization; 2000.
4. Lydon-Staley DM, Cleveland HH, Huhn AS, Cleveland MJ, Harris J, Stankoski D, et al. Daily sleep quality affects drug craving, partially through indirect associations with positive affect, in patients in treatment for nonmedical use of prescription drugs. *Addict Behav*. 2017;65:275–82. doi: [10.1016/j.addbeh.2016.08.026](https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2016.08.026)
5. Martin-Fardon R, Weiss F. Perseveration of craving: effects of stimuli conditioned to drugs of abuse versus conventional reinforcers differing in demand. *Addict Biol*. 2017;22(4):923–32. doi: [10.1111/adb.12374](https://doi.org/10.1111/adb.12374)
6. Preston KL, Kowalczyk WJ, Phillips KA, Jobs ML, Vahabzadeh M, Lin J-L, et al. Context and craving during stressful events in the daily lives of drug-dependent patients. *Psychopharmacology (Berl)*. 2017;234(17):2631–42. doi: [10.1007/s00213-017-4663-0](https://doi.org/10.1007/s00213-017-4663-0)
7. Caselli G, Gemelli A, Querci S, Lugli AM, Canfora F, Annovi C, et al. The effect of rumination on craving across the continuum of drinking behaviour. *Addict Behav*. 2013;38(12):2879–83. doi: [10.1016/j.addbeh.2013.08.023](https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2013.08.023)
8. Witkiewitz K, Bowen S. Depression, craving, and substance use following a randomized trial of mindfulness-based relapse prevention. *J Consult Clin Psychol*. 2010;78(3):362–74. doi: [10.1037/a0019172](https://doi.org/10.1037/a0019172)
9. Luthans BC, Luthans KW, Jensen SM. The impact of business school students' psychological capital on academic performance. *Journal of Education for Business*. 2012;87(5):253–9. doi: [10.1080/08832323.2011.609844](https://doi.org/10.1080/08832323.2011.609844)
10. Hormes JM, Rozin P. Does "craving" carve nature at the joints? Absence of a synonym for craving in many languages. *Addict Behav*. 2010;35(5):459–63. doi: [10.1016/j.addbeh.2009.12.031](https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2009.12.031)
11. Zimmermann K, Walz C, Derckx RT, Kendrick KM, Weber B, Dore B, et al. Emotion regulation deficits in regular marijuana users. *Hum Brain Mapp*. 2017;38(8):4270–9. doi: [10.1002/hbm.23671](https://doi.org/10.1002/hbm.23671)
12. Chaves TV, Sanchez ZM, Ribeiro LA, Nappo SA. Crack cocaine craving: behaviors and coping strategies among current and former users. *Rev Saude Publica*. 2011;45(6):1168–75. doi: [10.1590/s0034-89102011005000066](https://doi.org/10.1590/s0034-89102011005000066)
13. Aldao A, Nolen-Hoeksema S, Schweizer S. Emotion-regulation strategies across psychopathology: A meta-analytic review. *Clin Psychol Rev*. 2010;30(2):217–37. doi: [10.1016/j.cpr.2009.11.004](https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.11.004)
14. Eskandari H, Helmi S. The role of impulsivity, risk-taking, and sensation-seeking in people prone to substance abuse. *Appl Psychol*. 2014;2(6):48–60.
15. Mezzich AC, Tarter RE, Feske U, Kirisci L, McNamee RL, Day B-S. Assessment of risk for substance use disorder consequent to consumption of illegal drugs: psychometric validation of the neurobehavior disinhibition trait. *Psychol Addict Behav*. 2007;21(4):508–15. doi: [10.1037/0893-164x.21.4.508](https://doi.org/10.1037/0893-164x.21.4.508)

16. Krasikova DV, Lester PB, Harms PD. Effects of psychological capital on mental health and substance abuse. *Journal of Leadership & Organizational Studies*. 2015;22(3):280–91. [10.1177/1548051815585853](https://doi.org/10.1177/1548051815585853)
17. Hopwood CJ, Schade N, Matusiewicz A, Daughters SB, Lejuez CW. Emotion regulation promotes persistence in a residential substance abuse treatment. *Subst Use Misuse*. 2015;50(2):251–6. doi: [10.3109/10826084.2014.977393](https://doi.org/10.3109/10826084.2014.977393)
18. Szasz PL, Szentagotai A, Hofmann SG. Effects of emotion regulation strategies on smoking craving, attentional bias, and task persistence. *Behav Res Ther*. 2012;50(5):333–40. doi: [10.1016/j.brat.2012.02.010](https://doi.org/10.1016/j.brat.2012.02.010)
19. Goodboy AK, Kline RB. Statistical and practical concerns with published communication research featuring structural equation modeling. *Communication Research Reports*. 2017;34(1):68–77. doi: [10.1080/08824096.2016.1214121](https://doi.org/10.1080/08824096.2016.1214121)
20. Salehi Fadardi J, Bar Erfan Z. The effect of drugs-attention control training program on drug-related attentional bias and improving other indices of recovery. *Journal of Education and Psychology*. 2010; 11(2), 29-56. doi: [10.22067/FE.V11I2.2863](https://doi.org/10.22067/FE.V11I2.2863)
21. Gratz KL, Roemer L. Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: development, factor structure, and initial validation of the difficulties in emotion regulation scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*. 2004;26(1):41–54. doi: [10.1023/B:JOBA.0000007455.08539.94](https://doi.org/10.1023/B:JOBA.0000007455.08539.94)
22. Mazaheri M. Psychometric Properties of the Persian Version of the Difficulties in Emotion Regulation Scale) DERS-6 & DERS-5- Revised (in an Iranian Clinical Sample. *Iran J Psychiatry*. 2015;10(2):115–22.
23. Luthans KW, Jensen SM. The linkage between psychological capital and commitment to organizational mission: a study of nurses. *J Nurs Adm*. 2005;35(6):304–10. doi: [10.1097/00005110-200506000-00007](https://doi.org/10.1097/00005110-200506000-00007)
24. Saadat S, Davarpanah SH, Saeedpour F, Samiee F. The role of psychological capital (i.e., hope, optimism, self-efficacy, resilience) in student’s academic commitment. *Education Strategies in Medical Sciences*. 2019;12(3):1–11. [Persian] <http://edcbmj.ir/article-1-1436-en.pdf>
25. Cassidy T, Long C. Problem-solving style, stress and psychological illness: development of a multifactorial measure. *Br J Clin Psychol*. 1996;35(2):265–77. doi: [10.1111/j.2044-8260.1996.tb01181.x](https://doi.org/10.1111/j.2044-8260.1996.tb01181.x)
26. Azizi M, Sedaghat Z, Direkvand-Moghadam A. Effect of critical thinking education on problem solving skills and self-esteem in Iranian female students. *Journal of Clinical & Diagnostic Research*. 2018;12(1):54–63.